

STAVOVI UČENIKA MEDICINSKE ŠKOLE U RIJECI PREMA NASTAVI TJELESNE I ZDRAVSTVENE KULTURE

Jasminka Hržić-Grubelić mag. physioth¹, Saša Uljančić prof. reh., mag. med. tech¹,
doc.dr.sc. Sandra Bošković, prof. reh., bacc. med. techn²

¹ Medicinska škola u Rijeci i Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci

² Fakultet zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci

Sažetak:

Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture (TZK) implementirana je u odgojno-obrazovni sustav Republike Hrvatske s iznimkom strukovnog kurikulumu za stjecanje kvalifikacije medicinska sestra opće njege/ medicinski tehničar opće njege iz 2011. Smatrali smo vrijednim istražiti postoji li neposredan učinak izostanka nastave TZK na učeničke stavove prema istoj. Istraživanje je provedeno kao presječno (cross-sectional) istraživanje anonimnim anketnim upitnicima. U istraživanju je sudjelovao/la 231 učenik/ca trećih, četvrtih i petih razreda Medicinske škole u Rijeci. Navedeni rezultati istraživanja ukazuju da nema statistički značajne razlike između ispitivane i kontrolne skupine u stavovima prema nastavi TZK.

Ključne riječi: tjelesna i zdravstvena kultura, stavovi, medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar, strukovni kurikulum

Stručni rad

1. Uvod

Nastava Tjelesne i zdravstvene kulture (TZK) implementirana je u odgojno-obrazovni sustav Republike Hrvatske a utemeljena je „...na usvajanju i usavršavanju kinezioloških motoričkih vještina, znanja i navika koje pridonose zadovoljavanju osnovne ljudske potrebe za kretanjem; razvoju morfoloških obilježja, motoričkih i funkcionalnih sposobnosti; sudjelovanju u elementarnim i naprednim kineziološkim/sportskim programima te stvaranju kritičkog promišljanja i pozitivnog stajališta prema tjelesnom vježbanju, zdravlju i zdravom načinu življenja“ (Kurikulum za nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj 2019). Rathus (2000) stav definira kao „Trajnu mentalnu reprezentaciju neke osobe, mjesta ili stvari koja izaziva čuvstvene reakcije i djeluje na ponašanje“. Stavovi su složene psihološke strukture i imaju značajnu ulogu u svim aspektima života pojedinca. Postoje istraživanja koja afirmativan stav učenika prema TZK povezuju sa sudjelovanjem u tjelesnim aktivnostima izvan škole te zdravim životnim stilom tijekom školovanja i po njegovu završetku (Markuš 2013). Strukovnim kurikulumom za stjecanje kvalifikacije medicinska sestra opće njege/ medicinski tehničar opće njege iz 2011. godine nastava tjelesne i zdravstvene kulture nije predviđena u trećem, četvrtom i petom razredu. Obzirom na navedeno smatrali smo vrijednim istražiti postoji li neposredan učinak izostanka nastave TZK na učeničke stavove prema istoj.

2. Ispitanici i metode

Istraživanje je provedeno tijekom veljače i ožujka 2019. godine. U istraživanju je sudjelovao 231 učenik trećih, četvrtih i petih razreda Medicinske škole u Rijeci. Prije početka provedbe

istraživanja ishodovane su suglasnosti Medicinske škole u Rijeci i Etičkog povjerenstva Fakulteta zdravstvenih studija Sveučilišta u Rijeci. Sudjelovanje ispitanika u istraživanju bilo je anonimno i dragovoljno. Ispitanici i njihovi roditelji ili staratelji su bili upoznati sa svrhom istraživanja.

2.1. Ispitanici

Ispitivanu skupinu čine učenici/ce koji pohađaju obrazovni smjer medicinska sestra opće njege/medicinski tehničar opće njege u kojem školskim kurikulumom nastava tjelesne i zdravstvene kulture nije predviđena u posljednje tri godine srednjoškolskog obrazovanja. Kontrolnu skupinu čine učenici/učenicice koji pohađaju obrazovne smjerove u kojima je školskim kurikulumom nastava tjelesne i zdravstvene kulture predviđena kroz cijelo srednjoškolsko obrazovanje (fizioterapeutski tehničar, sanitarni tehničar, laboratorijski tehničar, dentalni asistent, zubotehničar, farmaceutski tehničar, veterinarski tehničar). U ispitivanoj skupini bio je 121 ispitanik, a kontrolnoj skupini pripalo je 110 ispitanika od čega 84,9% (n=196) ispitanika ženskog spola i 15,1% (n=35) ispitanika muškog spola što odgovara prosječnoj podjeli učenika Medicinske škole u Rijeci prema spolu.

2.2. Metode

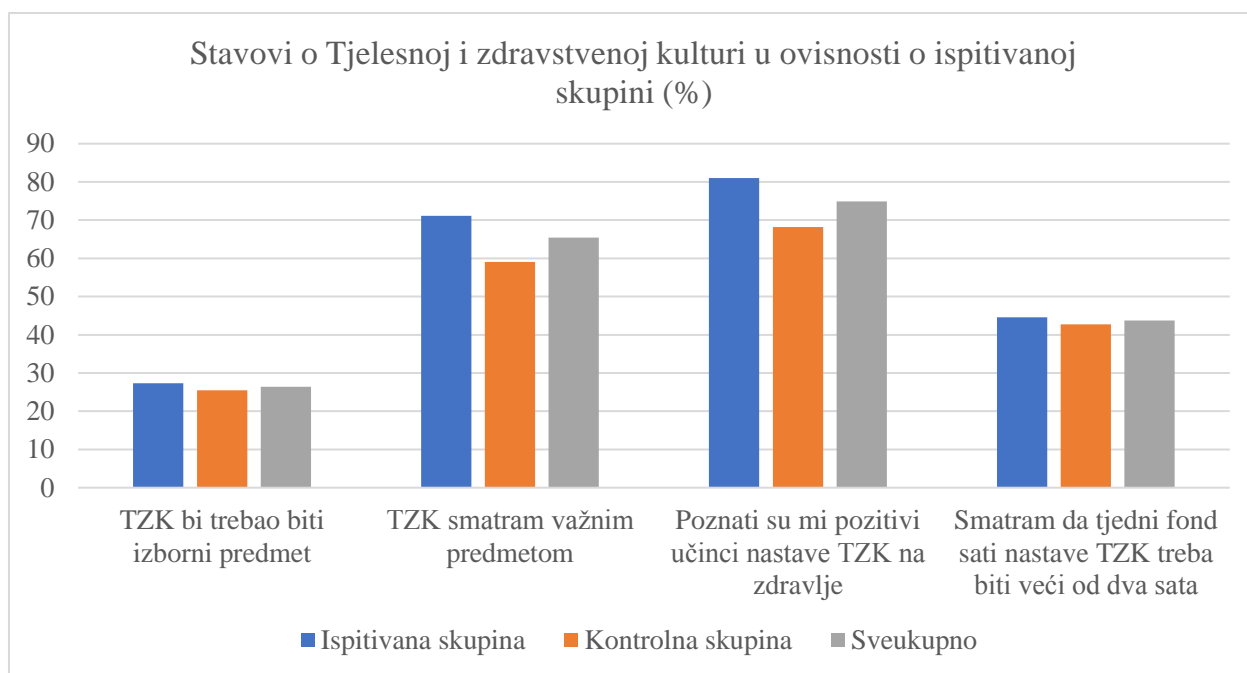
U istraživanju je statistički obrađen 231 anketni upitnik. Istraživanje je provedeno kao presječno (cross-sectional) istraživanje anonimnim anketnim upitnicima. U istraživanju učeničkih stavova prema TZK korišten je anketni upitnik izrađen za ovo istraživanje.

3. Statistika

Statistička analiza napravljena je pomoću programa Statistica (Version 13.5.0.17, 1984-2018 TIBCO Software Inc) i Microsoft Excel 2016. Podatci su obrađeni deskriptivnom statistikom te su prikazani u obliku postotaka, aritmetičke sredine i standardne devijacije. Za uspoređivanje frekvencija korišten je Pearson's chi-squared test. Normalna raspodjela podataka testirana je putem Kolmogorov-Smirnov, a za dokazivanje razine statističke značajnosti korišten je Student T-test za nezavisne uzorke na razini značajnosti od 0,05 (5%). U slučaju da je $p > 0,05$ razlika aritmetičkih sredina je slučajna, ako je $p \leq 0,05$ razlika aritmetičkih sredina je značajna.

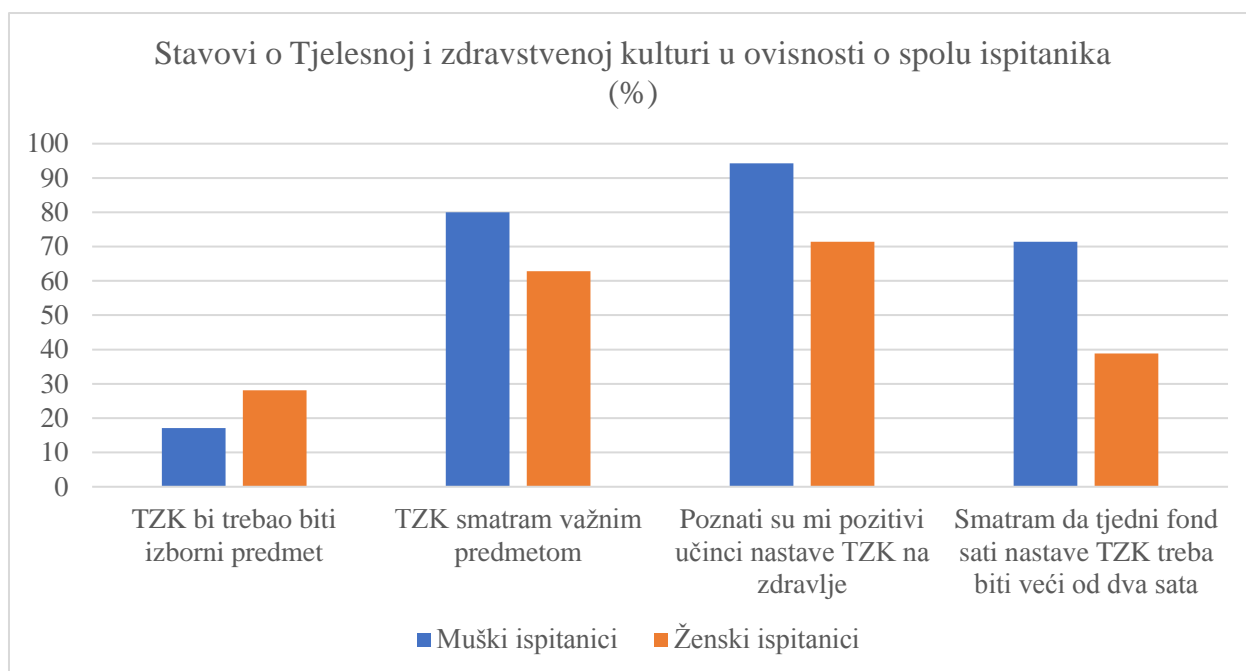
4. Rezultati

Ukupno 26,4% (n=61) ispitanika smatra da bi TZK trebao biti izborni predmet. Iako je postotak takvog mišljenja nešto veći u ispitivanoj skupini, nije pronađena statistički značajna razlika između ispitivane i kontrolne skupine ($p=0,754$). Ukupno 65,4% (n=151) ispitanika smatra TZK važnim predmetom. Uspoređujući skupine vidljiva je razlika, pri čemu 71,7% (n=86) ispitanika iz ispitivane skupine smatra TZK važnim predmetom, a isto mišljenje dijeli 59,1% (n=65) ispitanika iz kontrolne skupine. Unatoč razlici nije pronađena statistički značajna razlika između skupina ($p=0,063$). Ukupno 74,9% (n=173) ispitanika je izjavilo da su im poznati pozitivni učinci nastave TZK-a na zdravlje, pri čemu je takav odgovor dalo 81% (n=98) ispitanika ispitivane skupine i 68,2% (n=75) ispitanika kontrolne skupine. Statističkom analizom pronađena je statistički značajna razlika između te dvije skupine ($p=0,025$). Ukupno 43,7% (n=101) ispitanika smatra da bi tjedni fond sati nastave TZK trebao biti veći od dva sata, pri čemu to smatra 44,6% (n=54) ispitanika iz ispitivane skupine i 42,7% (n=47) iz kontrolne (Slika 3).

Slika 1 - stavovi o Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u ovisnosti o ispitivanoj skupini (%)

Ukupno 28,1% (n=55) ispitanika ženskog spola i 17,1% (n=6) ispitanika muškog spola smatra da bi TZK trebao biti izborni predmet, pri čemu nije pronađena statistički značajan razlika između skupina ($p=0,178$). U postotcima 62,8% (n=123) ispitanika ženskog spola i 80% (n=28) ispitanika muškog spola TZK smatra važnim predmetom no unatoč velikoj razlici u postotcima nije pronađena statistički značajna razlika ($p=0,124$). Pronađena je statistički značajna razlika između muškog i ženskog spola kod odgovora na pitanje koje je povezano s upoznatosti s pozitivnim učincima nastave TZK-a na zdravlje, pri čemu su muški ispitanici u značajno većem postotku odgovorili pozitivno na to pitanje, njih 94,3% (n=33) u usporedbi s ispitanicima ženskog spola koje su pozitivno odgovorile na to pitanje u 71,4% (n=40) ($p=0,004$). Također, statistički značajna razlika između spolova pronađena je kod pitanja koje je povezano s fondom sata TZK u tjednu. Muški ispitanici su u značajno većem postotku, 71,4% (n=25) odgovorili da smatraju kako bi tjedni fond sati nastave TZK trebao biti veći od dva sata u usporedbi s ženskim ispitanicima koji su potvrdno odgovorili u 38,8% (n=76) ($p<0,001$) (Slika 4).

Slika 2 - Stavovi o Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u ovisnosti o spolu ispitanika (%)

Uspoređujući odgovore ispitanika ženskog spola u ovisnosti o pripadnosti ispitivanoj skupini dobiveno je da ženske ispitanice koje pripadaju ispitivanoj skupini u većem postotku navode kako bi TZK trebao biti izborni predmet te kako je važan kao predmet. Također, u većem postotku navode i upoznatost s pozitivnim učincima nastave TZK-a na zdravlje te u većem postotku navode kako smatraju da bi tjedni fond sati nastave TZK-a trebao biti veći od dva sata u odnosu na ispitanike u kontrolnoj skupini.

Uspoređujući odgovore ispitanika muškog spola u ovisnosti o pripadnosti ispitivanoj skupini dobiveno je da ispitanici koji pripadaju kontrolnoj skupini u većem postotku navode kako bi TZK trebao biti izborni predmet. Ispitanici koji pripadaju ispitivanoj skupini u većem postotku navode kako smatraju da je TZK važan predmet, kako su upoznati s pozitivnim učincima nastave TZK na zdravlje u usporedbi s muškim ispitanicima koji pripadaju kontrolnoj skupini. Također, ispitanici ispitivane skupine u većem postotku navode kako smatraju da bi tjedni fond sati nastave TZK-a trebao biti veći od dva sata.

Tablica 1 - Stavovi o Tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi u ovisnosti o ispitivanoj skupini i spolu ispitanika

	Ispitivana skupina		Kontrolna skupina	
	Da – n (%)	Ne– n (%)	Da – N (%)	Ne– n (%)
Muški ispitanici				
TZK bi trebao biti izborni predmet	3 (16,7)	15 (83,3)	3 (17,6)	14 (82,4)
TZK smatram važnim predmetom	16 (88,9)	2 (11,1)	12 (70,6)	5 (29,4)
Poznati su mi pozitivni učinci nastave TZK na zdravlje	17 (94,4)	1 (5,6)	16 (94,1)	1 (5,9)
Smatram da tjedni fond sati nastave TZK treba biti veći od dva sata	13 (72,2)	5 (27,8)	12 (70,6)	5 (29,4)
Ženski ispitanici				
TZK bi trebao biti izborni predmet	30 (29,1)	73 (70,9)	25 (26,9)	68 (73,1)
TZK smatram važnim predmetom	70 (68)	33 (32)	53 (57)	40 (43)
Poznati su mi pozitivni učinci nastave TZK na zdravlje	81 (78,6)	22 (31,4)	59 (63,4)	34 (36,6)
Smatram da tjedni fond sati nastave TZK treba biti veći od dva sata	41 (39,8)	62 (60,2)	35 (37,6)	58 (62,4)

5. Rasprava i zaključak

Nastava TZK dio je cijele vertikalne odgojno-obrazovnog sustava RH, s iznimkom strukovnog kurikulumu za stjecanje kvalifikacije medicinska sestra opće njege/ medicinski tehničar opće njege iz 2011. godine kojim nastava tjelesne i zdravstvene kulture nije predviđena u trećem, četvrtom i petom razredu (Jelaković i sur. 2011). Prema kurikulumu za nastavni predmet Tjelesna i zdravstvena kultura za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj odgojno-obrazovni ciljevi TZK temelje se na učenju i usvajanju motoričkih navika, sposobnosti i umijeća koja pomažu izgradnji afirmativnog stava prema tjelovježbi, zdravom životnom stilu i zdravlju uopće. Rathus-ova (2000) definira stav kao „Trajnu mentalnu reprezentaciju neke osobe, mjesta ili stvari koja izaziva čuvstvene reakcije i djeluje na ponašanje“ te upućuje na vezu između stavova i ponašanja. Stavovi su složene psihološke strukture i imaju značajnu ulogu u života pojedinca. Veza između ponašanja pojedinca i njegovih stavova ovisi o mnogobrojnim čimbenicima. Markuš (2013) navodi da starija istraživanja pokazuju kako stavovi prema poželjnim ponašanjima vezanima uz zdravlje (npr. konzumacija alkohola alkohola i duhanskih proizvoda) nisu dobri prediktori ponašanja no novija istraživanja pokazuju da veza ipak postoji. Tako, primjerice, postoje istraživanja koja afirmativan stav učenika prema TZK povezuju sa sudjelovanjem u tjelesnim aktivnostima izvan škole te zdravim životnim

stilom tijekom školovanja i po njegovu završetku (Markuš 2013). Trudeau et al. (2005) zaključuju da se čini kako većina djece ima pozitivan stav prema nastavi TZK međutim, kako odrastaju, stavovi prema nastavi TZK postaju nejasniji. Isti autori iz nekoliko dostupnih istraživanja zaključuju da kvaliteta školskog programa tjelesne i zdravstvene kulture ima važan utjecaj u dugom održavanju pozitivnih percepcija naspram tjelesne aktivnosti. U našem istraživanju ukupno 65,4% ispitanika TZK smatra važnim predmetom. U ispitivanoj skupini je 71,7% ispitanika s takvim stavom, a u kontrolnoj 59,1%. Ukupno 74,9% ispitanika izjavilo je da poznaje pozitivne učinke TZK na zdravlje. U ispitivanoj skupini 81% ispitanika izjavilo je da poznaje pozitivne učinke TZK na zdravlje, a u kontrolnoj skupini njih 68,2% ($p=0,025$). Od ukupnog broja ispitanika njih 43,7% smatra da bi tjedni fond nastave TZK trebao biti veći od 2 sata tjedno. Takvog je stava 44,6% ispitanika ispitivane i 42,7% ispitanika kontrolne skupine. Ukupno 26% ispitanika smatra da bi TZK trebao biti izborni predmet a između ispitivanih skupina nema statistički značajne razlike.

Markuš i Vukmir (2015) pozivaju se na brojna istraživanja koja ukazuju da muški ispitanici imaju pozitivniji stav prema TZK od ženskih ispitanika. Pozitivniji stav muških ispitanika prema nastavi TZK u odnosu na ženske ispitanike vidljiv je i u ovom istraživanju. Na pitanje „Smatrate li TZK važnim predmetom?“ pozitivno je odgovorilo 80% muških u odnosu na 62,8% ženskih ispitanika, na pitanje o upoznatosti s pozitivnim učincima nastave TZK na zdravlje pozitivno je odgovorilo 94,3% muških u odnosu na 71,4% ženskih ispitanika ($p=0,004$), a stav da bi tjedni fond nastave TZK trebao biti veći od 2 sata izrazilo je 71,4% muških u odnosu na 38,8 % ženskih ispitanika ($p=0,001$).

Ukupno 26% ispitanika smatra da bi TZK trebao biti izborni predmet. Između ispitivanih skupina nema statistički značajne razlike. Ukupno 65,4% ispitanika TZK smatra važnim predmetom. U ispitivanoj skupini je 71,7% ispitanika s takvim stavom, a u kontrolnoj 59,1%. Ukupno 74,9% ispitanika izjavilo je da poznaje pozitivne učinke TZK na zdravlje. U ispitivanoj skupini 81% ispitanika izjavilo je da poznaje pozitivne učinke TZK na zdravlje, a u kontrolnoj skupini njih 68,2% ($p=0,025$). Od ukupnog broja ispitanika njih 43,7% smatra da bi tjedni fond nastave TZK trebao biti veći od 2 sata tjedno. Takvog je stava 44,6% ispitanika ispitivane i 42,7% ispitanika kontrolne skupine.

Navedeni rezultati istraživanja ukazuju da nema statistički značajne razlike između ispitivane i kontrolne skupine u stavovima prema nastavi TZK. Objašnjenje ovakvih rezultata istraživanja vidimo u boljoj upoznatosti s pozitivnim učincima nastave TZK u ispitivanoj skupini u odnosu na kontrolnu što se svakako može povezati s činjenicom da su učenici do završetka druge godine svog srednjoškolskog obrazovanja pohađali nastavu TZK kroz ukupno 10 školskih godina tijekom kojih su upoznati s dobrobiti nastave TZK, ali i činjenicom da strukovni kurikulum za stjecanje kvalifikacije medicinska sestra opće njege/ medicinski tehničar opće njege (2011) ne samo da obiluje temama vezanim za zdravlje i njegovog očuvanja već i naglašava značaj međupredmetnih tema kojima se ne razvijaju samo strukovne već i temeljne učeničke kompetencije. Jedan od temeljnih ciljeva međupredmetne teme „Zdravlje, sigurnost i zaštita okoliša“ jest : „... usvojiti zdrav način života i razumjeti kako prehrana, tjelesna pokretljivost i odluke o vlastitom ponašanju i odnosima s drugim ljudima utječu na tjelesno, mentalno, emocionalno i socijalno zdravlje.“.

6. Literatura

1. Za nakladnika: Divjak, B. Kurikulum nastavnog predmeta tjelesna i zdravstvena kultura za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. 2019. Ministarstvo znanosti i obrazovanja. Narodne novine.27:70. Datum pristupa: 15.06.2019.
Dostupno na URL adresi :
https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_03_27_558.html
2. Rathus, S.A. (2000). Temelji psihologije. Jastrebarsko: Naklada „Slap“. (str. 652)
3. Markuš, D. 2013. Konstrukcija i evaluacija instrumenta za procjenu stava srednjoškolaca prema tjelesnoj i zdravstvenoj kulturi. Napredak. 154(3):363-399. Dostupno na URL adresi: <https://hrcak.srce.hr/138808> Datum pristupa: 20.07.2019.
4. Jelaković, A. Prlić, N. Habazin, I. Bakin Batnožić, M. Elvedi, V. Tomljanović, A. Klačnja, V. (2011).Strukovni kurikulum za stjecanje kvalifikacije Medicinska sestra opće njege/ Medicinski tehničar opće njege. Ministarstvo obrazovanja, znanosti i sporta.
Dostupno na URL adresi:
<http://www.asoo.hr/UserDocsImages/8.11.2013/kurikulum/Medicinska%20sestra%20op%C4%87e%20njegemedicinski%20tehni%C4%8Dar%20op%C4%87e%20njege.pdf>
Datum pristupa:15.01.2019.
5. Trudeau, F. Shephard, R.J. Contribution of School Programmes to Physical Activity Levels and Attitudes in Children and Adults. 2005. Sports Med.35 (2): 89-105. Dostupno na URL adresi:<https://pdfslide.net/amp/documents/contribution-of-school-programmes-to-physical-activity-levels-and-attitudes.html> Datum pristupa:8.08.2019.
6. Markuš, D. Vukmir, V. 2015. Stav srednjoškolaca prema sportu i nastavi tjelesne i zdravstvene kulture te njihovo konzumiranje alkoholnih pića i pušenja- razlike u odnosu na dob i spol. Život i škola (Internet). (1):39-47. Dostupno na URL adresi: <https://hrcak.srce.hr/152306> Datum pristupa: 9.08.2019.